

the main directions of the government's influence over the development of ICT in the development of these sectors of the economy such as finance, trade, establishment of free economic zones, the development of science and education. Also considered are the basic concepts of the impact of ICT on economic development, the indicators of this development in both developed and developing countries. As an example of the state where the use of ICT in all spheres of public life, including the economy, is indicative regarded Azerbaijan. It is emphasized that a significant impetus to the development of ICTs and their applications have become foreign investment in the oil sector, although there is an urgent need to develop the non-oil sector, since only this area of development we can achieve a balance in the structure of the economy. Noted the importance of improving communications Technology Park for the development of infrastructure in the country. Emphasizes the importance of reforms in the economy, including those recommended by the World Bank in relation to the diversification of the economy.

Keywords: ICT, politics, economics, management of economic processes, the regional characteristics of ICT in the economy.

References

Abasov A., 2010 Dohody sektora mogut stat' lokomotivom razvitiya jekonomiki Azerbajdzhana [Revenues sector can become an engine of economic development of Azerbaijan], Gazeta «Kaspij» [Newspaper «Caspian»], 23 nojabrja, p. 4.

Blant M., 2010. Steroidy dlja jekonomiki [Steroids for the economy], Vokrug sveta [Around the world], №3 (2834), viewed: <http://www.vokrugsveta.ru>

Dozi Dzh., Jekonomicheskaja koordinacija i dinamika: nekotorye osobennosti al'ternativnoj jevoljucionnoj paradigmy [Economic coordination and dynamics: some features of alternative evolutionary paradigm], viewed: <http://instituciones.com/>

Druker P. F., 1992. Rynok: kak vyjti v lidery. Praktika i principy [Market: How to become a leader. Practices and principles], M.

Hasbulatov R. I., 2012. Mirovaja jekonomika: uchebnik dlja bakalavrov [The world economy: a textbook for undergraduate], УДК 327 (477)

Jurajt publ, M.

Homjakov P. M., 1998. Tehnicheskie realii novoj civilizacii i ee social'nye i politicheskie posledstviya [Technical realities of the new civilization and its social and political consequences], Nauka publ, M.

Homjakov P. M., 2003. Svoi i chuzhie: drama idej [Their own and others: the drama of ideas], Poligrafist publ, M.

IKT-kompetencii kak faktor jekonomicheskogo razvitiya Rossii [ICT competence as a factor in economic development of Russia], 2012. Pod red. Ju. E. Hohlova, S. D. Shaposhnika, Institut razvitiya informacionnogo obshhestva [Institute of the Information Society], M.

Itogi 2012 – Andrej Fursov [Results of 2012 – Andrew Fursov], viewed: <http://www.youtube.com>

Obrazovatel'nye reformy v Azerbajdzhane [Educational reforms in Azerbaijan], viewed: <http://www.azerbajjans.com>

Orlov V. N., 2002. Sovershenstvovanie jekonomicheskopolitiki regiona na osnove razvitiya sistemy upravlenija innovacionno-investicionnym klimatom [Improvement of the economic policy of the region through the development of a system of innovation and investment climate], Avtoreferat diss. Majkop.

Rasporjzhenie Prezidenta Azerbajdzhanskoj Respubliki Ob utverzhenii «Gosudarstvennoj programmy po razvitiyu svjazi i informacionnyh tehnologij v Azerbajdzhanskoj Respublike na 2010–2012 gody» [Order of the President of the Republic of Azerbaijan on approval of the «State Program on development of communication and information technologies in Azerbaijan for 2010–2012»], viewed: <http://teleradio.az/ru/qanun/serenc>

Robert D. Atkinson & Andrew S. McKay, 2007. Digital prosperity. Understanding the Economic Benefits of the Information Technology Revolution

Tejmurov S. Stanem svideteljami vlozhenij v nacional'nuju kosmicheskiju promyshlennost' [Will see investments in the national space industry], viewed: <http://www.biznesinfo.az>

Надійшла до редколегії 15.05.2013 р.

Ю. І. Арабаджи

Запорізький національний університет

СВРАЗЕС: ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СПІВРОБІТНИЦТВА НЕЗАЛЕЖНИХ ДЕРЖАВ

Окреслено перспективи розвитку співробітництва незалежних держав у багатосторонньому форматі та висвітлено позицію, роль і місце України у цій співпраці.

Ключові слова: незалежні держави, пострадянський простір, інтеграція, співробітництво, єдиний економічний простір, колективна безпека.

Актуальність дослідження. Дослідження багатостороннього співробітництва на пострадянському просторі обумовлюється зокрема посиленням взаємозалежності між державами внаслідок глобалізації.

Питання реальної необхідності створення Євразійського союзу безпосередньо для країн СНД і України зокрема, а також перспективи його реалізації на пострадянському просторі за президентства В. Путіна є безумовно актуальними.

На даний момент проблеми щодо будівництва даного проекту, а також завдання, переваги та недоліки на шляху його створення активно обговорюються в ЗМІ зарубіжних країн і СНД.

Дослідженню діяльності міжнародних організацій на пострадянському просторі, а також участі в них окремих держав присвячені роботи О. Барановського, М. Барбасова, Є. Бажанова, Є. Бершеди, О. Гончарова, А. Гуцала, Н. Лановенко, А. Мішина, Н. Мхитарян, Р. Натрошвілі, Б. Парахонського, М. Пашкова, В. Сіденка, О. Сушка, А. Церану, В. Чалого, Л. Чекаленко.

Дослідженню теоретичних і практичних аспектів процесів інтеграції і регіоналізації, формування і

функціонування регіональних систем міжнародних відносин, у тому числі на пострадянському просторі присвячені роботи Г. Авенсової, С. Андрущенко, А. Етіціоні, В. Константинова, О. Коппель, А. Мальгіна, В. Михеева, Е. Хааса, Р. Харше та багатьох інших дослідників.

Дослідженням проблем формування двосторонніх відносин України та Російської Федерації займалися такі відомі зарубіжні дослідники як З. Бжезинський, Н. Гвоздев, Д. Діл, У. Еллеманн-Дженсен, М. Емерсон, М. Калускі, Г. Кіссінджер, Т. Коулд, Т. Кузьо, Дж. Лестер, Ф. Мьоллерс, А. Ослунд, О. Рар, а також такі російські вчені і політики як К. Гаджієв, О. Дугін, К. Затулін, Г. Зюганов, П. Циганков, В. Шемятенков.

Приблизниками євразійського шляху розвитку України є В. Головка, А. Гуцал, М. Калускі, А. Мартинюк, В. Медведчук, М. Погребинський. Дослідженням вітчизняної інтеграційної політики в контексті її євроатлантичних вимірів займалися В. Горбулін, Г. Немиря, Г. Перепелиця, О. Чалий, Р. Шпек.

Метою даної роботи є аналіз подальших перспектив реалізації Євразійського проекту та висвітлення позиції,

ролі і місця України у співпраці незалежних держав у багатосторонньому форматі.

Досягнення поставленої мети дослідження передбачає вирішення таких основних завдань:

- розглянути заяви окремих політиків щодо перспектив розвитку співробітництва незалежних держав у багатосторонньому форматі;
- дослідити основні стратегічні вектори в реалізації Євразійського Союзу;
- проаналізувати перспективи розширення Митного союзу та Єдиного економічного простору в межах Євразійського проекту;
- з'ясувати позицію аналітиків щодо подальших шляхів реалізації Євразійського Союзу;
- розглянути можливі варіанти взаємодії між Україною та Євразійським Союзом;
- розглянути прогнози провідних українських та зарубіжних експертів, політологів щодо перспектив Євразійського Союзу в контексті світової геополітики;

Об'єктом дослідження є сучасний стан взаємовідносин незалежних держав на пострадянському просторі;

Предметом дослідження є напрямки реалізації подальшого партнерства незалежних держав в рамках проекту Євразійського Союзу;

Ще будучи прем'єром Володимир Путін ініціював проект євразійського єдиного економічного простору. Також було запропоновано варіант розвитку пострадянських народів, що має реалізуватись в межах інтеграційних утворів на кшталт Митного союзу, Єдиного економічного простору і в перспективі Євразійського союзу. Країни учасниці Євразійського союзу повинні зберегти політичний суверенітет, але управління економіками має бути максимально інтегрованим. План реалізації союзу, ініційованого В. Путіним, підтримали Н. Назарбаєв і О. Лукашенко, однак обговорення подальших перспектив реалізації Євразійського проекту залишається актуальним для лідерів багатьох незалежних країн, включаючи і Україну.

За задумом нового керівника Кремля Євразійський союз повинен стати одним зі світових центрів або полюсів сили. Але навіть якщо сумарно брати Росію, Білорусь, Казахстан і Україну то їх економічний потенціал буде складати лише кілька відсотків від світового ВВП, тому необхідно розглядати варіанти розширення Митного союзу та Єдиного економічного простору в межах Євразійського проекту.

На даний момент можна виділити кілька основних стратегічних векторів в реалізації Євразійського союзу.

По-перше, цей масштабний проект передбачає обов'язкову участь азіатської країни. На думку професору інституту геополітики Володимира Дергачова на роль такої країни має претендувати Казахстан. Минулого року між Росією та Казахстаном було подовжено двосторонній договір про дружбу з метою сформувати до 1 січня 2015 року Євразійський економічний союз. Визначено порядок перебування громадян на території двох країн і порядок перетину спільного державного кордону жителями прикордонних територій, також підписані документи про реадмісію та Згоду про співробітництво в галузі малої енергетики. Путін назвав Нурсултана Назарбаєва одним з ініціаторів поглиблення інтеграційних процесів на пострадянському просторі (Russia and Kazakhstan will be friends for another 10 years) [2].

Однак В. Дергачов критично оцінює будь-які можливості Кремля створити дієвий механізм інтеграції на пострадянському просторі при існуючому рівні

корупції в республіках колишнього Радянського Союзу: «Фактично СНД (співдружність незалежних держав) дозволяла ефективно красти загально радянську спадщину. Як регіональна організація, як Євросоюз, Співдружність не відбулася. Точно таке ж майбутнє чекає і Євразійський союз – все, що робить Кремль – це, по суті, імітація активної діяльності» (Випнос 2012) [1].

Іншої позиції дотримується директор Інституту політичного аналізу та міжнародних досліджень Сергій Толстов, на його думку нинішні російські інтеграційні проекти розвиваються досить успішно: «Сьогодні в головних і основних обрисах Митного союзу і єдиного економічного простору вгадується Євразійський союз – це реальний проект. Політика Росії щодо інших пострадянських держав не є в чистому вигляді імперською». Для окремих секторів економіки республік колишнього Радянського Союзу євразійський проект може бути більш успішним, ніж існуючі зв'язки всередині СНД, але «...за рахунок засилля адміністративного диктату, слабого заохочення у приватному секторі, російська економіка сьогодні не готова до технологічного ривку», – зауважив експерт (Випнос 2012) [1].

Другий вектор: відносини між Росією та Білорусією. Можна сказати, що у останньої поглиблюється певна фінансова залежність. 31 травня 2012 президент РФ Володимир Путін за підсумками переговорів з президентом Білорусії Олександром Лукашенко повідомив, що Білорусь отримає третій транш кредиту з Антикризисового фонду ЄврАзЕС і почнуться переговори по четвертому траншу. 4 червня 2011 Рада антикризового фонду ЄврАзЕС схвалила виділення Білорусії фінансового кредиту в обсязі 3 млрд. доларів, а 20 червня 2011 Євразійський банк розвитку (ЄАБР) здійснив надання Білорусії першого траншу фінансового кредиту в обсязі 800 млн. доларів.

В кінці 2011 р. ЄАБР (Європейський банк розвитку, заснований Росією і Казахстаном в січні 2006 р.) перерахував Білорусії другий транш кредиту в обсязі 440 млн. дол. Чотири подальших транші кредиту в розмірі 440 млн. дол. мали б перераховуватись Білорусії протягом 2012-2013 рр.. по мірі виконання розробленої білоруським урядом програми економічної стабілізації (Belarus approved the EurAsEC identified a third tranche of the loan) [4].

Кредит в обсязі 3 млрд. дол. надано Білорусії строком на 10 років. На протязі 3 років передбачена тільки оплата відсотків по кредиту. Погашення основної суми кредиту розпочнеться у другій половині 2014.

Нагадаю також про газові суперечки між Мінськом і Москвою: врегулювати питання довкола ціни на газ вдалося після згоди Білорусії віддати Росії 50 відсотків акцій своїх магістральних газопроводів. Сумнівною є «політика партнерства» коли Білорусь в обмін на знижку ціни на газ продає Росії свою газотранспортну систему. Разом із акціями «Белтрансгазу» білоруси віддали Росії можливість контролювати економіку власної держави і, зрештою, частину суверенітету. Крім того, експерти прогнозують, що згодом ціна на газ для білорусів знову зросте (Belarus, giving Russia the «pipe» runs the risk of losing the remnants of sovereignty) [37].

Колішній міністр палива та енергетики Сергій Єрмілов впевнений, що у результаті стратегічно виграла Росія, яка посилити свої міжнародні позиції. «Мінімальні тимчасові економічні вигоди жодним чином не можуть виправдати остаточну втрату міжнародного авторитету та загрози щодо повної втрати незалежності»

вважає колишній уповноважений Президента України з міжнародних питань енергетичної безпеки Богдан Соколовський (Belarus, giving Russia the «pipe» runs the risk of losing the remnants of sovereignty) [37].

Доречі, у березні 2013 року, після засідання керівництва Союзної держави Росії та Білорусі, президент Білорусі Олександр Лукашенко висловив своє невдоволення Митним союзом. За його словами, МС нічого не дає білорусам, адже Росія утримує великі мита на білоруські товари (Lukashenko criticized the Customs Union) [41].

Третій вектор: Російсько-Українські відносини. Зрозуміло, що Євразійський економічний простір буде неповним без України. Але вступ України до МС суперечить би українській Конституції та головному її зовнішньополітичному пріоритету – європейській інтеграції. Однак запропоновану Україною співпрацю за формулою «3+1» Росія відкидає і наполягає на повноцінному вступі. Шляхи виходу з такої патової ситуації ми розглянемо далі.

Що ж до відносин Росії з Євросоюзом, то вони залишаються прохолодними. Після самміту 2012 року В. Путін зазначив, що у двосторонніх відносинах між Росією та ЄС залишаються складні моменти, зокрема щодо співпраці у сфері енергетики. Існують розбіжності в питаннях стосовно ситуації на Близькому Сході, у Північній Африці та навколо Ірану (Putin: Russia-EU relations remain differences) [3].

Не все гаразд і в стосунках двох самих великих держав-членів ШОС (Шанхайська організація співробітництва) – Росії та Китаю. На думку директора Інституту Центральної Азії Ланьчжоуського університету Ян Шу чотири середньоазійських держави-члена ШОС є колишніми республіками СРСР і стратегічна мета Росії в цьому регіоні – зберегти власний вплив.

Росія не хоче, щоб якісь інші країни грали там важливу роль. Тому останні два роки Росія надає все більшого значення економічному співробітництву в СНД і прикладає сили для просування Євразійського союзу, що є першочерговою метою. Крім того, країни Центральної Азії, які мають увійти до нього, вже є членами ШОС. З точки зору Росії, у неї немає ніяких нагальних причин будувати на базі ШОС торгово-економічний союз. Отже Росія гальмує розвиток ШОС заради Євразійського союзу.

Навпаки, становище Китаю не збігається з російським. Китай не може ігнорувати потребу в енергетиці та ресурсах Центральної Азії. Розвиток взаємовигідних торговельно-економічних відносин з країнами Центральної Азії є головним очікуванням Китаю від ШОС (Chinese expert: Russia hinders the development of the SCO for the Eurasian Union) [5]. У разі зміцнення МС Китай може втратити свої дивіденди від безмитної торгівлі та контрабандної діяльності у Таджикистані та Киргизії, тому Росія буде вимушена домовлятися з КНР шляхом поступок, якщо не бажає отримати серйозного противника ЄАС на сході (Eurasian Union and the East, Eurasian Union and the West) [16].

За таких умов виникає питання щодо перспектив розширення Митного союзу та Єдиного економічного простору в межах Євразійського проекту. В. Путін у своїй відомій програмній статті змалював перспективу, при якій Євразійський економічний союз, створений на основі існуючого Митного союзу, має стати ефективною трансконтинентальною ланкою, котра б сприяла розвитку континентальної економічної інтеграції «від Атлантики до Тихого океану» (Vladimir Putin) [39].

Н. Назарбаєв також вказує на ЄП як на основного інституціонального суб'єкта розширення інтеграційних процесів: «нам взаємовигідно розширення співпраці Єдиного економічного простору з Європейським союзом, Китайською Народною Республікою, Японією, Індією» (Nursultan Nazarbaev) [38].

Таким чином, у доповнення до пострадянської євразійської інтеграції визначено ще одну – загально континентальну інтеграцію, котра об'єднує у собі західний та східний напрямки. На думку доктора економічних наук Євгена Винокурова, головним напрямком зовнішньої політики Росії має стати євразійська інтеграція, складовими якої є інтеграційний процес у північній та центральній частині континенту і потенційно на всьому континенті або у частині його макрорегіонів: «євразійська інтеграція ... не обмежується рамками колишнього Радянського Союзу... Росія поступово вибудовує концепцію, котра об'єднує пострадянський вектор інтеграції з західним та східним векторами» (Creation of the Eurasian Union and the development of Eurasian integration – the key condition for the survival of Russia: Vladimir Putin tips) [8].

Є. Винокуров пропонує також своє бачення шляхів втілення у життя такої інтеграції. На західному напрямку це може бути співпраця з ЄС, котра в першу чергу передбачає зближення стандартів, домовленість по гармонізації законодавства та технічного регулювання, лібералізацію руху капіталу, безвізовий режим та створення зони вільної торгівлі ЄС-МС. На східному напрямку головним завданням залишається оптимальне вирішення питання по інтеграції України. Щодо Східної та Південно-Східної Азії, то там цілі менш амбітні: вільна торгівля з деякими державами (В'єтнам, Південна Корея), якісне розширення інфраструктури, розширення соціально-культурної взаємодії. Зокрема інтеграційний процес передбачає розвиток туризму та торгівлі енергоресурсами, співпрацю у транспортній сфері, обмін потоками капіталів та робочої сили (Creation of the Eurasian Union and the development of Eurasian integration – the key condition for the survival of Russia: Vladimir Putin tips) [8].

Ще далі у своїх планах заходить глава російського уряду Д. Медведєв, котрий запропонував своїм колегам із Казахстану та Білорусії подумати про єдину валюту для Євразійського союзу, що має виникнути з 2015 року (D. Medvedev decided to move from the Customs Union to the currency) [10].

Але якщо російський прем'єр впевнений у тому, що створення Митного союзу «в цілому пішло на користь економіці», то казахський блогер Петро Своїк заявив, що участь Казахстану у Митному союзі несе країні більше мінусів, аніж плюсів, оскільки і Росія і Казахстан виступають на світовому ринку як поставники сировини, отримувачі зовнішніх запозичень та інвестицій і покупці готових товарів, при цьому Казахстан є більш залежним від зовнішніх факторів і меншим за фізичним потенціалом, по суті у наслідок такої інтеграції повертається у положення «молодшого брата» (Mehdieva 2012) [9].

Навесні поточного року у Казахстані опозиція ініціювала загальнонаціональний референдум, на який будуть винесені питання про вихід республіки з Митного союзу і Єдиного економічного простору, про повернення державі приватизованих стратегічних підприємств, про заборону на будівництво атомної станції і про введення виборності акимів (глав адміністрацій) усіх рівнів (In

Kazakhstan, the opposition initiates referendum on secession from the Customs Union) [40].

Навряд чи можна говорити також про рівноправну співпрацю між Росією та Киргизією. Депутат киргизького парламенту Равшан Джеєнбеков вважає, що вступ до МС має чимало мінусів: «У нас з Росією різні політичні режими, Киргизія – вільна країна, а Казахстан і Росія – авторитарні країни з сильним президентським правлінням. При цьому у нас різний рівень розвитку економіки». За його словами, якщо середня заробітна плата по Росії – 1000 доларів, у Казахстані – 800 доларів, то у Киргизії 100–150 доларів. Золотовалютні резерви у Росії сягають 600 млрд. дол., у Казахстані – 100 млрд. дол., у Киргизії немає нічого... Отже: «Киргизія просто не може конкурувати з російським та казахським бізнесом» (Panfilova V., 2012) [11].

Однак головним завданням для уряду Киргизії є отримання підтримки Росії у бюджетній сфері. Тому прем'єр Киргизії Омурбек Бабанов вимушений був їхати до Москви за фінансовою допомогою, оскільки ані США, ані ЄС такої допомоги не надали. На думку експертів, активізація контактів вказує на те, що Киргизію активно почали готувати до вступу у Митний союз. В. Путін заявляв, що Киргизія до кінця 2013 року може приєднатись до інтеграційного об'єднання. На думку директора інформаційно-аналітичного центру МДУ Олексія Власова, вступ Киргизії у Митний союз буде політичним кроком заради подальшого залучення нових членів. Однак швидкого входження Киргизії до МС не буде, оскільки Бішкеку потрібен час на адаптацію національної економіки до вимог інтеграційного проекту. За оцінками експертів, для вступу у МС Киргизія має внести поправки в 80 законів та урядових постанов. На початковому етапі Киргизія отримає пільговий митний режим у відносинах з членами організації, а у майбутньому МС ймовірно відкриє нові можливості киргизькому бізнесу, для Росії ж це буде PR-акція для залучення інших учасників (Panfilova 2012) [11].

Але існують і інші оцінки щодо можливих наслідків вступу Киргизії до Митного союзу. Зокрема експерти нагадують, що Китай є основним зовнішньоторговельним партнером Киргизії і саме на китайській сировині працює головна галузь економіки – швейна промисловість, однак якщо митні тарифи піднімуть до російського рівня, тоді флагман економіки Киргизії може зупинитись. На даний момент, можливе приєднання до МС призвело до підвищення цін у Киргизії: на 20–30% зросли ціни на імпортні автомобілі яким більше 7 років, оскільки передбачається збільшення у 2–4 рази ввізного мита, також стрімко дорожчає нерухомість через загрозу сплеску інфляції. Існують прогнози киргизьких економістів, що після вступу до МС ціни на імпортні товари зростуть удвічі і це негативно відобразиться на рівні життя населення країни. На думку фахівця киргизького Центрально-азіатського інституту вільної торгівлі Азіса Іса, майже 92% єдиних митних тарифів – це тарифи Росії, спрямовані на захист російського виробництва від імпорту та стимулювання переходу споживачів інших країн МС на російську продукцію (Kyrgyzstan wants free trade with Russia and with China) [14].

Ще одним об'єктом на орбіті проекту євразійської інтеграції можна розглядати Азербайджан. Завданням для Москви є знаходження аргументів на користь «інтеграції через модернізацію», які могли б зацікавити Баку. За такого підходу передбачається співпраця у

широкому діапазоні: розширення торгівельних відносин у першу чергу – Азербайджан має отримати можливість поліпшити доступ азербайджанських товарів на ринок МС, також зможе приймати участь у конкурсах держзакупівель, в перспективі є можливість впливати на регулювання цін, по друге – існують перспективи для інноваційних виробництв і спільних проектів по «новій індустріалізації». Російський аналітик А. Караваєв стверджує, що плюсом для Азербайджану стане розширення споживчого ринку ЄАС, тому усунення кордонів між країнами і регіонами в будь-якому випадку призведе до зниження трансакційних витрат, а від розширення конкуренції з'являться нові продукти та поліпшиться їх якість (Karavaev 2012) [12].

Щодо подальших шляхів реалізації Євразійського союзу, то пропозиції і прогнози провідних експертів та політологів суттєво різняться. Зокрема американський стратег Збігнев Бжезинський підкреслюючи, що Євразія стає центральним і критично важливим елементом усієї політики США на найближче майбутнє, пропонує посилювати демократичні інститути в Росії та залучати її в західну орбіту: «Росія зараз опинилася в ситуації, коли з Путіним або без Путіна, в неї немає іншого вибору, окрім руху в західному напрямку». У зв'язку з цим Росія повинна залишити свої ідеї з приводу Євразійського союзу, інакше майбутнє її з вини керівництва країни стане невизначеним – на розриві між Сходом і Заходом (Eurasian Union and the East, Eurasian Union and the West) [16].

Діаметрально протилежними є стратегічні плани подальшого розвитку інтеграційного проекту у Центральній Азії у пропозиціях російських фахівців. Так економіст Д. Попов пропонує в першу чергу подолати недовіру центральноазіатських еліт до таких об'єднань як МС, СЕП (Єдиний економічний простір), ОДКБ (Організація Договору про колективну безпеку), зробити це можна не шляхом поступок окремим країнам, а через підвищення привабливості названих об'єднань завдяки інформуванню про цілі, вигоди і результати інтеграції з Росією (Popov) [15]. Доктор історичних наук Станіслав Чернявський важливим для зовнішньої стратегії Росії на пострадянському просторі і, зокрема, в Центральній Азії вважає реалізацію довгострокових спільних проектів, метою яких повинно стати раціональне використання ресурсів, залучення на російський ринок праці тимчасових трудових мігрантів, реалізацію програм з розповсюдження російської мови (Paramonov (a)) [17]. Доктор політичних наук Андрій Казанцев говорить про необхідний для Росії комплекс військово-політичних заходів: після виведення військ НАТО з Афганістану Росії слід істотно збільшити витрати на підтримку модернізації збройних сил і силових структур центральноазіатських держав (Таджикистану, Киргизстану, Казахстану), необхідно зміцнити захист кордонів з Афганістаном при цьому ОДКБ виступить як координатор зусиль держав-членів організації з підтримки сил, що протистоять талібам (Paramonov V. (b)) [18].

Розглянувши перспективи розвитку співробітництва незалежних держав в межах Євразійського проекту, нам необхідно з'ясувати позицію, роль і місце України. Аналізуючи можливі варіанти взаємодії між Україною та Євразійським Союзом можна виділити кілька ймовірних сценаріїв.

Перший сценарій – базовий, містить вихідні макроекономічні варіанти для Росії, Казахстану, Білорусі, України, але без створення СЕП і тісної інтеграції

чотирьох країн.

Другий передбачає створення ЄЄП Росії, Казахстану, Білорусі, але без України, а також зняття всіх бар'єрів у взаємній торгівлі та технологічне зближення.

Третій – передбачає активний розвиток Зони вільної торгівлі в рамках СНД на новій нормативній базі.

Четвертий – функціонування ЗВТ СНД і одночасно створення ЗВТ між Україною та ЄС. При цьому країни СНД, що входять в ЗВТ, приймають захисні заходи у зовнішній торгівлі.

П'ятий Україна приєднується до базових угод ЄЄП, котрі зараз обговорюються в рамках Митного союзу.

І, нарешті, шостий – Україна приєднується до ЄЄП, при цьому всі чотири країни гармонізують валютну систему всередині об'єднання, здійснюючи єдину валютну політику (Young leaders discussed the prospects of Russian-Ukrainian relations) [29].

Про думку українського суспільства з питань інтеграції розповів Євген Копатько, керівник соціологічної компанії R & B. За його словами, у нас в суспільстві не існує полярних точок зору щодо того, куди рухатися. «Якщо ми йдемо до Європи, то більшість це підтримує. Якщо ми зближуємось з Євразійським союзом, то стільки ж людей виступає «за», – зазначив соціолог (The conference «The risks of economic disintegration and the search for new forms of interaction between Ukraine and the Eurasian Union») [20].

Позиції аналітиків щодо подальших шляхів україно-російських відносин суттєво розділились. По-перше, це позиція прихильників ідеї Путіна, зокрема радник Президента РФ, академік РАН С. Глаз'єв стверджує, що участь України в Митному союзі і ЄЄП дасть значні і якісні розширення можливостей розвитку високотехнологічних галузей промисловості, що створювалися в рамках єдиного народногосподарського комплексу РРФСР і УРСР, забезпечить їй поліпшення умов торгівлі на 7–8 млрд. дол. на рік, а також створить можливості запуску великомасштабних спільних проектів в авіаційній та ракетно-космічній галузі, атомній промисловості, хіміко-металургійному та агропромисловому комплексах (Glaz'ev 2012) [21]. «... Це питання виживання, тому що з нами вони виживуть як сильна, перспективна економіка. Без нас вони перетворяться просто в сировинну колонію, резервуар дешевої робочої сили і більше нічого» – запевняє С. Глаз'єв.

Аналітик Ю. Лукашин переконаний, що динаміка українського ВВП (якщо країна розвиватиметься на нинішній базі і нікуди не вступить) стане поступово знижуватися в довгостроковій перспективі з 4,4% в 2010–2015 рр. до 3,6% в 2025–2030 рр.. Проблеми очікують Україну в разі створення ЗВТ з Євросоюзом. Країни ЄЄП просто будуть змушені ввести захисні заходи проти української продукції. Як результат – зростання ВВП України сповільниться на 1,5%. Загальний позитивний ефект сценарію інтеграції до Митного союзу і ЄЄП для української економіки оцінюється за той же період в 219 млрд. дол. (у цінах 2010 р.), тобто в 12,2 млрд. дол. на рік (6% додаткового зростання ВВП) (Lukashin 2012b) [28].

Прихильники другої позиції, заперечують необхідність участі України у Євразійському проекті.

За словами директора Центру соціально-економічних досліджень «Діамагік» Юрія Гребенчука новий президент Росії ніколи не приховував свого бажання реанімувати імперію в кордонах колишнього Радянського Союзу. Україні в цьому геополітичному проекті відводиться місце залежної країни, нерівноправної, фактично –

васала Кремля (Burnos 2012) [22].

Українській стороні слід було б давно звернутися в Стокгольмський арбітраж для перегляду умов контракту на постачання російського газу. заявив український експерт з економіки Олексій Комаров. «Всі сусіди України давно платять менше, а Україна продовжує платити найвищу ціну в Європі. (...) Євразійський союз – це «заманушка». Ми ж бачимо, що Україна чисто економічно не може бути в ексклюзивній торговій зоні. Вона розривається між західним, східним і південним напрямками. У Євразійському союзі вона могла б бути – але не в нинішніх кордонах», – зазначає експерт (Economist: Ukraine will not join the Eurasian Union for the sake of cheap gas) [30].

Існують також прихильники варіанту неприєднання України до будь-кого взагалі. «Україна не повинна інтегруватися в одну сторону – до ЄС чи до МС, – заявив політолог Олексій Красноперов. І там, і там вона розчиниться. Наша країна повинна стати самостійним гравцем на міжнародній арені, комунікатором між Росією і Європою» (Burnos 2012) [22].

Директор Агентства соціальних комунікацій Сергій Белашко заявив, що багатовекторність в політичному і економічному розвитку України зараз практично вичерпана: «В даний час принципів протиріч між Європою і Росією немає, і Москва може без участі України проводити політику активних контактів з ЄС. (...) Сьогодні все частіше розглядаються варіанти транзиту вантажів через треті країни, в обхід України, а сама Москва неодноразово розглядала вірогідність створення з Європою зони вільної торгівлі. (...) Виходить, Україна в даному контексті не потрібна ні Росії, ні ЄС» (Ukraine does not need neither Russia nor the EU – expert) [42].

Події і факти, що мали місце у 2013 році, підтверджують євро інтеграційні наміри України, але одного бажання тут замало. У минулому році міністр закордонних справ Данії Віллі Сьовндал сформулював умови співпраці з Києвом: усунення «вибіркового» правосуддя в країні; вільні і справедливі вибори; проведення реформ (Zhuravljov 2012) [25].

7 квітня 2013 року президент Янукович підписав указ про помилування экс-міністрів Луценко и Филипчука створивши цим політичну атмосферу для асоціації з ЄС під час вільноського саміту у листопаді цього року. Міжнародна неурядова організація Freedom House закликає ЄС вимагати звільнення экс-прем'єра Юлії Тимошенко для підписання згоди про асоціацію між Україною та Євросоюзом, тому позиція президента Віктора Януковича щодо цього питання можливо незабаром зміниться (Pardon Lutsenko has created a political atmosphere for the association with the EU) [43].

Заяви перших осіб України і Росії стосовно подальшого розвитку співпраці двох країн свідчать про те, що шлях порозуміння є дуже складним.

«Ми запропонували нормальний формат співпраці «3+1». Нам кажуть: «Ні, такий формат нам не підходить». Я сподіваюся, що рано чи пізно такий формат буде прийнятий, тому що по-іншому просто не може бути», говорив український прем'єр Азаров рік тому (As a «Regionals» lose elections before they start) [23]. У цей же час президент Віктор Янукович заявив, що Україна не відступає від пріоритетів вступу в Європейський Союз, але придивляється до діяльності таких об'єднань, як Митний союз і Євразійський союз: «Україна, насамперед, повинна бути надійним мостом між Європою і Росією і не створювати проблеми» (Ukraine looks at CU) [26].

За словами Глави держави «Ми шукали і будемо шукати можливість співпрацювати з Митним союзом. (...) Своєінтеграційні прагнення України не підлягають перегляду. Це стратегічне питання і воно визначене Законом України «Про засади зовнішньої і внутрішньої політики» (Yanukovich: Ukraine is looking for ways to cooperate with the CU) [44].

У відповідь Кремль застерігав: якщо Україна не приєднається до Митного союзу, її чекає справжня економічна катастрофа, і що пускати до Росії будуть тільки по закордонним паспортам, за виключенням громадян Митного союзу. У лютому поточного року посол Російської Федерації в Україні Михайло Зурабов попередив офіційний Київ про можливе згорання двосторонньої співпраці: «Ми чудово розуміємо, що якщо війна в сучасному світі не ведеться військовими засобами, то це не значить, що вона не ведеться. Вона просто перетворилася в економічну форму. Війни можуть бути валютними, економічними, ресурсними. Конкурентне середовище, в якому ми живемо, змушує держави їх використовувати» («Fraternal» vise Russia) [53]. Про те, що Росія ніколи й не припиняла такі війни проти України свідчать факти: формування думки про історичну бездержавність українського народу, включення теми України в різні двосторонні переговори за участю Росії без відома самої України, «відстоювання» прав російськомовних українців та масова видача паспортів РФ громадянам України всупереч Конституції, проведення політики «об'єднання» православних конфесій під егідою залежного від РПЦ Московського патріархату, несанкціоновані переміщення збройних сил РФ територією Криму, захоплення та утримання українських гідролокаційних об'єктів, дискредитація українських виробників – «сирні війни», ціни на газ і т.д. Мета виправдовує заходи: «A la guerra com en la guerra».

У березні 2013 року прем'єр-міністр України Микола Азаров висловив думку про те, що Україна хотіла б бути спостерігачем у Митному союзі (Ukraine wants to be an observer in the Customs Union – Azarov) [45].

Своєрідна реакція Росії на це не забарилась: «Спостерігач при Митному союзі буде тільки «нюхати повітря». (...) Статус спостерігача при Митному союзі не дозволить Україні впливати на прийняття рішень об'єднання» – заявив прем'єр Росії Дмитро Медведєв («Observer in the Customs Union will be only «sniff the air» - Medvedev said Azarov) [46].

У квітні 2013 року Янукович знову підтвердив, що Україна має намір підписати Угоду про асоціацію та зону вільної торгівлі з Євросоюзом у 2013 році на саміті «Східного партнерства». Він запевнив, що для України процес євроінтеграції – це, насамперед, модернізація країни, дотримання демократичних стандартів. Янукович також наголосив, що процес гармонізації вітчизняного законодавства до європейських норм триває: «Є ціла низка різних питань, як гармонізація законодавства, наші зобов'язання перед Радою Європи і наші спільні плани... Всі ці питання перебувають у робочому стані» (Yanukovich is determined to sign an Association Agreement with the EU this year) [47].

Одночасно прем'єр Микола Азаров заявив, що Україна домовилась з митним союзом про статус спостерігача в цьому об'єднанні. За його словами, Митний союз погодився надати Україні статус спостерігача, відповідні документи підпишуть наприкінці травня. «На мій погляд, вже рішення прийнято, і мова йде про технічні формулювання. (...) Ми будемо спостерігачами в

Митному союзі, ми будемо мати представництво при Євразійській економічній комісії, відповідно, керівник представництва отримає можливість брати участь у засіданні колегії Євразійського союзу, брати участь в підготовці документів, але він не володіє правом голосу» – сказав Азаров (Ukraine will have observer status in the Customs Union) [48].

На цьому можна було б зробити паузу, якби не заява заступника голови Мінекономрозвитку РФ Олексія Лихачова, за якою Росія ще не вирішила питання зі статусом України в Митному Союзі: «Дійсно, українська сторона підготувала і направила нам проект меморандуму про присвоєння Україні статусу спостерігача при СЕК. У них є статус спостерігача при ЄвразЕС, таким чином, вони запропонували нам розглянути можливість стати спостерігачем при СЕК. (...) Але від цього питання вирішеним не є», – сказав пан Лихачов (Russia has not yet resolved the issue of the status of Ukraine in the Customs Union) [49].

Важливою також є позиція США та Європи щодо вибору України. Посол США в Україні Джон Теффт заявив: «Угода про асоційоване членство пропонує Україні дорогу до економічних реформ і благополуччю – такому, як в ЄС. (...) США висловили намір створити зону вільної торгівлі з ЄС. Це вкрай суттєвий крок, враховуючи той факт, що наші економіки формують приблизно половину світового виробництва» (U.S. support for the CA signing between Ukraine and the EU this year) [50]. На думку американського політолога Арієля Коена, Україна має «дуже гіркий» досвід перебування в єдиній державі з Росією, і він не дасть «національно мислячій еліті» підтримати проект приєднання до Митного союзу з РФ, Білоруссю і Казахстаном (Nationally-minded elite in Ukraine will never support the connection to the vehicle) [51]. Депутат Європарламенту і віце-президент Європейської народної партії Яцек Саріуш-Вольські відзначив, що без підписання Угоди про асоціацію з Євросоюзом Україна буде все більше вразливою перед Росією в питаннях енергетичної безпеки: «Саме підписання договору з Україною про асоціацію, чого очікують у ході листопадового саміту у Вільнюсі, дозволить Євросоюзу та Європейській комісії під час розгляду всіх енерготранзитних проектів, у тому числі тих, в яких задіяна Україна і її інтереси, відстоювати їх як інтереси країни, яка виконала велику частину євроінтеграційного шляху» (After the signing of the Association Agreement EU to defend Ukraine in the energy war with Russia – MEP) [52].

На завершення слід розглянути перспективи Євразійського Союзу в контексті світової геополітики і тенденцій розвитку пострадянського простору. Глобалізм несе загрозу найбільшим центрам сили, оскільки на світову арену виходить глобальне транснаціональне співтовариство, яке намагається створити керований світовий уряд і єдиний простір грошей в масштабі всієї планети. Таке співтовариство втілює в життя стратегію багатополосного світу, здійснює фінансову колонізацію незалежних держав, диктує їм свою волю.

Для сучасного світу характерним є протистояння глобальних центрів: Північної Америки, Європи і Китаю. Регіоналізм є спробою протистояння глобалізму і проявляється він у наростанні протистояння між трьома провідними геополітичними центрами: іде боротьба за розширення зон впливу, за контроль над ключовими регіонами світу, стратегічними комунікаціями і ресурсами.

За словами З. Бжезинського світове панування

одного з трьох геополітичних центрів можливе тільки в разі домінування одного з них в Євразії, включаючи Росію: «Євразія стає центральним і критично важливим елементом всієї політики США на найближче майбутнє» (Colonel-General Leonid Ivashov: Eurasian Union: Problems and Prospects) [31].

Відповідно США для збереження статусу домінуючої світової держави приділяють велику увагу Євразійському континенту, і передусім Росії. США зацікавлені у збереженні й зміцненні існуючого статус-кво на карті Євразії і намагаються не допустити появи ворожої коаліції держав на чолі з Росією або Китаєм, здатної кинути їм виклик. У лютому 2011 року помічник Хілларі Клінтон по Центральній і Південній Азії Роберт Блейк оприлюднив стратегію США в Середньоазійському регіоні. У документі ця частина континенту названа життєво важливою для США, яку їм потрібно контролювати, оскільки там не тільки проходить кордон з Афганістаном, Китаєм, Росією та Іраном, а визначається майбутнє Євразії (Gorbatov 2012) [32].

За теорією З. Бжезинського, світ прагне до біполярності по осі Захід – Схід, при цьому могутність Сходу постійно зростає, а Заходу занепадає. Тому порятунок Заходу неможливий без участі Росії, для цього необхідно посилювати демократичні інститути в Росії і залучати її в західну орбіту. Відповідно Росія повинна залишити свою ідею Євразійського союзу.

Цікавою є також позиція британського прем'єра Девіда Кемерона, який висловив ідею єдиної Європи – держави (а не федерації країн) від Атлантики до Уралу. «Вільна» територія за Уралом буде слугувати для розміну у взаємовідносинах «Великого Заходу» і Сходу, а Росія, як суверенна держава взагалі не передбачається (Gorbatov 2012) [32].

Не зацікавлений у зміцненні євразійського митного та економічного простору і Китай, адже він може втратити свої дивіденди від безмитної торгівлі та контрабандної діяльності, наприклад, в Таджикистані та Киргизії.

Європа і Америка розглядає Росію як об'єкт контролю, розчленування і знищення, а також – як життєво необхідний елемент у геополітичному протистоянні зі Сходом. Тому позиція Росії зрозуміла: через створення ЄАС, стати потужним наднаціональним об'єднанням і перетворитися на один з полюсів сучасного світу.

Тому на шляху створення ЄАС існує чимало перешкод: це боротьба глобальних і найпотужніших гравців Заходу і Сходу за євразійському просторі, включно з Росією. До внутрішніх перешкод створення ЄАС можна віднести насамперед історичні або минулі невдачі, пов'язані з розбудовою російської імперії та СРСР. На думку російського експерта Л. Івашова, серед причин цих невдач є часто примусове введення в євразійський ареал народів інших культурно-історичних типів. До нинішніх внутрішніх перешкод створення ЄАС російській стратег відносить орієнтацію на Захід всіх країн СНД (Hizhnjak N., 2012) [33]. Ще одну фактично аналогічну проблему створення ЄАС називає З. Бжезинський – це відсутність кандидатів. «Головний кандидат – Україна, маневрує як може. Без неї ніякий союз неможливий. Інші країни змушені тільки погоджуватися» (Hizhnjak 2012) [33].

З-поміж країн Центральної Азії, крім Казахстану, готова приєднатися до ЄАС Киргизія і можливо Таджикистан, але обидві ці країни мало що можуть дати ЄАС в економічному плані. За даними соціопитувань, інтеграційні процеси зокрема Єдиний економічний і митний простір Росії, Білорусії і Казахстану підтримують

від 7 до 10 % населення в Росії. Багато скептиків є у Білорусії і Казахстані, оскільки мало хто із жителів цих країн відчув позитивні зрушення від створення Митного союзу (Gorbatov 2012) [32].

Отже, проект ЄАС – це механізм виходу Росії з глухого геополітичного кута. Російські стратеги визнають, що його реалізація можлива за умови побудови ЄАС на засадах відновлення цивілізаційної сутності пострадянського простору і геополітичному потенціалі. У іншому випадку Росія стане третьорозрядною азіатською країною (Gorbatov 2012) [32].

Висновки. Для встановлення світового панування Америка і Європа, а також Схід – передусім Китай, повинні контролювати Євразію, включно з Росією. Росія проти входження пострадянського простору до західної цивілізації, однак захід навпаки хоче повністю поглинути Росію. Проект ЄАС – це механізм виходу Росії з глухого геополітичного кута, шляхом створення ще одного глобального полюсу світу, центром або ядром якого буде Росія. Але в контексті сучасної світової геополітики проект ЄАС не має перспектив, адже Росія виступає одним з головних об'єктів, а не суб'єктів у боротьбі між глобальними центрами сили за домінування у світі.

Головними зовнішніми перешкодами на шляху створення ЄАС є:

- боротьба існуючих на даний момент глобальних і найпотужніших гравців світу за Євразію;
- нестача кандидатів на входження до ЄАС, при цьому головний з них – Україна намагається уникнути такого об'єднання;
- бюрократичний і апаратний підхід до створення об'єднання, що викликає в країн СНД страх потрапити у повну економічну й політичну залежність від Росії.

До «внутрішніх» перешкод на шляху побудови ЄАС відносяться:

- невдачі у побудові російської імперії і СРСР, які стримують від євразійської інтеграції провідні країни СНД;
- орієнтація на євроінтеграцію більшості країн СНД, а також російського бізнесу і переважної частини населення Росії;

Щоб створити ЄАС Кремлю потрібно:

- провести низку кардинальних реформ;
- обрати реалістичну ідеологію та сформувати базові цінності, відмінні від цінностей західної демократії;
- розробити оптимальний механізм поєднання процесів будівництва національної державності та економічно і політично дієздатного союзу;
- створити спільні економічний, митний, культурно-освітній і безпековий простори;
- створити союз континентальних цивілізацій на базі ШОС, за участі Індії, Ірану, Пакистану, Афганістану, Монголії та інших держав Азії.

Проте, враховуючи сучасний суспільно-політичний і соціально-економічний розвиток Росії, зробити це за кілька років майже не можливо.

Що ж до України, то вона сподівається мати представництво при Євразійській економічній комісії і бути спостерігачем в Митному союзі. Україна залишається вірною ідеї євроінтеграції і має намір підписати Угоду про асоціацію та зону вільної торгівлі з Євросоюзом у 2013 році на саміті «Східного партнерства».

Бібліографічні посилання

1. Бурнос Т. Саммит СНГ: о близких странах и далеких

проектах [Електронний ресурс] / Т. Бурнос – Режим доступу: <http://www.golos-ameriki.ru/content/putin-ocse-summit-2012-05-15/666633.html>

2. Россия и Казахстан будут дружить еще 10 лет [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rosbalt.ru/main/2012/06/03/988321.html>.

3. Путин: В отношениях РФ и ЕС остаются разногласия [Електронний ресурс] / В. Путин – Режим доступу: <http://www.rosbalt.ru/main/2012/06/04/988604.html>.

4. Белоруссию одобрили: ЕвразЭС выделил третий транш кредита [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://top.rbc.ru/economics/08/06/2012/654354.shtml>.

5. Китайский эксперт: Россия тормозит развитие ШОС ради Евразийского союза [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.rosbalt.ru/exussr/2012/06/14/992530.html>.

6. Власов А. Казахстан, Россия и Евразийский проект: «зачем все это надо, почему все так сложно и кто во всем этом виноват»? [Електронний ресурс]. / А. Власов – Режим доступу: <http://www.ia-centr.ru/expert/13576/>.

7. Адилов Т. Казахстан-2012: индикатор евразийской интеграции [Електронний ресурс] / Т. Адилов – Режим доступу: <http://www.ia-centr.ru/expert/13593/>.

8. Создание Евразийского Союза и развитие евразийской интеграции – ключевые условия для выживания России: советы Владимиру Путину [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.ia-centr.ru/expert/13299/>.

9. Мехдиева У. Казахстан-2012: Самовнушение по евразийски [Електронний ресурс] / У. Мехдиева – Режим доступу: <http://www.ia-centr.ru/expert/13328/>.

10. Д. Медведев решил переходить от Таможенного союза к валютному [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://top.rbc.ru/economics/15/06/2012/655278.shtml>.

11. Панфилова В. Киргизию тянут в Таможенный союз [Електронний ресурс]. // В. Панфилов – Режим доступу: <http://www.ia-centr.ru/expert/13560/>.

12. Караваев А. Интеграция через модернизацию: евразийское предложение для Баку [Електронний ресурс]. / А. Караваев – Режим доступу: <http://www.ia-centr.ru/expert/13566/>.

13. Белоруссия и Казахстан могут сохранить повышенные ввозные пошлины при вступлении РФ в ВТО [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.rosbalt.ru/exussr/2012/06/19/994265.html>.

14. Киргизия хочет беспощадной торговли и с РФ, и с Китаем [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.rbc.ru/digest/index.shtml?novie_izvestiya/2012/06/20/33687793.

15. Попов Д. Региональная интеграция как стратегия России для Центральной Азии [Електронний ресурс] / Д. Попов – Режим доступу: <http://www.ia-centr.ru/expert/13343/>.

16. Евразийский союз и Восток, Евразийский союз и Запад [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.ia-centr.ru/expert/13399/>.

17. Парамонов В. России нужна более умная и гибкая политика по трем ключевым приоритетам – постсоветскому пространству, Центральной Азии и экономической интеграции: советы Владимиру Путину [Електронний ресурс] / В. Парамонов – Режим доступу: <http://www.ia-centr.ru/expert/13440/>.

18. Парамонов В. Какая стратегия нужна России в Центральной Азии? Взгляд из Москвы, Ташкента, Астаны и Бишкека: советы Владимиру Путину [Електронний ресурс] / В. Парамонов – Режим доступу: <http://www.ia-centr.ru/expert/13449/>.

19. Советы Владимиру Путину из дружественного Казахстана [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ia-centr.ru/expert/13498/>.

20. Состоялась конференция «Риски экономической дезинтеграции и поиск новых форматов взаимодействия между Украиной и Евразийским Союзом» [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://cskp.info/sostoyalas-konferenciya-riski-ekonomicheskoy-dezintegracii-i-poisk-novykh-formatov-vzaimodejstviya-mezhdu-ukrainoj-i-evrazijskim-soyuzom/>.

21. Глазьева С. Евразийская экономическая интеграция в условиях глобализации [Електронний ресурс] / С. Глазьева – Режим доступу: [http://cskp.info/sostoyalas-konferenciya-](http://cskp.info/sostoyalas-konferenciya-42)

[riski-ekonomicheskoy-dezintegracii-i-poisk-novykh-formatov-vzaimodejstviya-mezhdu-ukrainoj-i-evrazijskim-soyuzom/](http://cskp.info/sostoyalas-konferenciya-riski-ekonomicheskoy-dezintegracii-i-poisk-novykh-formatov-vzaimodejstviya-mezhdu-ukrainoj-i-evrazijskim-soyuzom/).

22. Бурнос Т. Президент Путин и будущее российско-украинских отношений [Електронний ресурс] / Т. Бурнос – Режим доступу: <http://www.golos-ameriki.ru/content/putin-and-ukraine-2012-05-07-150439975/665660.html>.

23. Губриченко Р. Как «регионалы» проигрывают выборы до их начала [Електронний ресурс] / Р. Губриченко – Режим доступу: <http://2000.net.ua/2000/svoboda-slova/vybor/80137>.

24. Состоялось заседание на тему: «Украина-Россия-Беларусь: перспективы создания единой финансовой системы» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://cskp.info/sostoyalas-zasedanie-na-temu-ukraina-rossiya-belarus-perspektivy-sozdaniya-edinoj-finansovoj-sistemy/#more-3295>.

25. Журавлёв В. Виталий Журавлёв: Три пути Януковича: о политической ситуации на Украине и её перспективах [Електронний ресурс] / В. Журавлёв – Режим доступу: <http://www.ia-centr.ru/expert/13492/>. – 2012 26. Украина присматривается к ТС [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://cskp.info/>.

27. Лукашин Ю. Виталий Третьяков: Проблема Украины и России в том, что мы – один народ [Електронний ресурс] / Ю. Лукашин – Режим доступу: <http://2000.net.ua/2000/svoboda-slova/realii/80946>.

28. Лукашин Ю. Вопрос на \$219 миллиардов [Електронний ресурс] / Ю. Лукашин – Режим доступу: <http://2000.net.ua/2000/derzhava/ekonomika/78003>

29. Молодые лидеры обсудили перспективы российско-украинских отношений [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://cskp.info/molodye-lidery-obsudili-perspektivy-rossijsko-ukrainskix-otnoshenij/>

30. Экономист: Украина не вступит в Евразийский союз ради дешевого газа [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rosbalt.ru/ukraina/2012/06/21/995326.html>.

31. Генерал-полковник Леонид Ивашов: Евразийский союз: проблемы, перспективы [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://bert-s.livejournal.com/837063.html>.

32. Горбатов А. А. Евразийский союз и Восток, Евразийский союз и Запад [Електронний ресурс] / А. А. Горбатов – Режим доступу: <http://rusmir.in.ua/eko/print:page,1,2440-evrazijskij-soyuz-i-vostok-evrazijskij-soyuz-i.html>.

33. Хижняк Н. Бжезинский: Евразийский союз – «лекарство» от изоляции России [Електронний ресурс] / Н. Хижняк – Режим доступу: http://www.bbc.co.uk/ukrainian/ukraine_in_russian/2012/05/120524_ru_s_brzezinski_ukraine.shtml.

34. Найман Е. Страны БРИК выбыли из гонки экономического роста [Електронний ресурс] / Е. Найман – Режим доступу: <http://ubr.ua/finances/macroeconomics-ukraine/naiman-strany-brik-vybyli-iz-gonki-ekonomicheskogo-rosta-144725>.

35. Янукович хочет, чтоб Украина была надежным мостом между ЕС и РФ и не создавала проблемы [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://news.zn.ua/ECONOMICS/yanukovich_hochet_chtob_ukraina_byla_nadezhnym_mostom_mezhdu_es_i_rf_i_ne_sozdavala_problemy-103257.html.

36. Муниров В. Ф. Новая этика Евразийского Союза / В. Ф. Муниров [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://maloros.org/v-fokuse/soobshestvo/1048-2012-05-21-13-57-48.html>.

37. Білорусь, віддавши Росії «трубу», ризикує втратити рештки суверенітету [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.radiosvoboda.org/content/article/24402504.html>

38. Нурсултан Назарбаев Евразийский Союз: от идеи к истории будущего [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://izvestia.ru/news/504908>

39. Владимир Путин. Новый интеграционный проект для Евразии – будущее, которое рождается сегодня [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://izvestia.ru/news/502761>

40. У Казахстані опозиція ініціює референдум про вихід з Митного союзу [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kommersant.ua/news/2148578>

41. Лукашенко розкритикував Митний союз [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://gazeta.ua/articles/politics/_lukashenko-rozkritikuвав-mitnij-soyuz/487886

42. Украина не нужна ни России, ни ЕС – эксперт [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://politics.puls.kiev.ua/opinion/158798.html#1362517395>

43. Помилование Лутценко создало политическую атмосферу для ассоциации с ЕС // lb.ua [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://lb.ua/news/2013/04/09/195941_pomilovanie_lutsenko_otkrivaet_put.html – 2013.

44. Янукович: Украина ищет пути сотрудничества с ТС [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://thekievtimes.ua/authority/13584-yanukovich-ukraina-ischet-puti-sotrudnichestva-s-ts.htm>

45. Украина хочет быть наблюдателем в Таможенном союзе, – Азаров [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

46. «Наблюдатель при Таможенном союзе будет только «нюхать воздух» – Медведев ответил Азарову [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://gazeta.ua/ru/articles/politics/_nablyudatel-pri-tamozhennom-soyuze-budet-tolko-nyuhat-vozduh-medvedev-otvetil-az/488397

47. Янукович рiшуче налаштований пiдписати Угоду про асоціацію з ЄС цього року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://racurs.ua/news/9611-yanukovich-rishuche-nalashtovanyu-pidpysaty-ugodu-pro-asociaciu-z-ies-cogo-roku>

48. Україна отримає статус спостерігача в Митному союзі [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://intv.ua/important/57341-ukrayina-otrimaye-status-spostergacha-v-mitnomu-soyuz.html>

49. Росія ще не вирішила питання зі статусом України в Митному Союзі [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.bbc.co.uk/ukrainian/news_in_brief/2013/04/130423_ek_russia_custom_union.shtml

50. США поддерживают подписание СА между Украиной и ЕС в этом году [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://lb.ua/news/2013/04/23/197777_ssha_podderzhivayut_podpisanie_sa_mezhdu.html – 2013

51. Национально мыслящая элита» в Украине никогда не поддержит присоединение к ТС [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://argumentua.com/novosti/natsionalno-myslyashchaya-elita-v-ukraine-nikогда-ne-podderzhit-prisoedinenie-k-ts-ekspert>

52. Після підписання Угоди про асоціацію ЄС захищатиме Україну в енергетичній війні з Росією – євродепутат [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://gazeta.ua/articles/politics/_pisllya-pidpisannya-ugodi-pro-asociaciyu-es-zahischatime-ukrajinu-v-energetichnij/493957

53. «Братні» лещата Росії [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://opad.org.ua/index.php?newsid=3177>

Арабаджи Ю. И.,

ЕврАзЭС: перспективы развития сотрудничества независимых государств

Обозначены перспективы развития сотрудничества независимых государств в многостороннем формате и освещены позиция, роль и место Украины в этом сотрудничестве.

Ключевые слова: независимые государства, постсоветское пространство, интеграция, сотрудничество, единое экономическое пространство, коллективная безопасность.

Arabadgi Y. I.

The euroasiatic economic cooperation (EurOAsEC): the perspective cooperation of independent states

Examines the prospects of attitudes of independent states. The author analyses the position, role and place of Ukraine in this cooperation.

Keywords: independent states, post-soviet space, integration, cooperation, common economic space, collective security.

References

«Bratni» leshhata Rosii [«Fraternal» vise Russia], viewed: <http://opad.org.ua/index.php?newsid=3177>

«Nablyudatel' pri Tamozhennom soyuze budet tol'ko «nyuhat' vozduh» – Medvedev otvetil Azarovu [«Observer in the Customs Union will be only «sniff the air» - Medvedev said Azarov], viewed:

http://gazeta.ua/ru/articles/politics/_nablyudatel-pri-tamozhennom-soyuze-budet-tolko-nyuhat-vozduh-medvedev-otvetil-az/488397

Adilov T., 2012. Kazakhstan-2012: indikator evrazijskoj integracii [Kazakhstan-2012: Indicators of Eurasian Integration], viewed: <http://www.ia-centr.ru/expert/13593/>.

Belorussija i Kazahstan mogut sohranit' povyshennye vvozne poshlyni pri vstuplenii RF v VTO [Belarus and Kazakhstan may maintain higher import duties for Russia's membership in the WTO], viewed: <http://www.rosbalt.ru/exussr/2012/06/19/994265.html>.

Belorussiju odobrili: EvrAzJeS vydelyl tretij tranch kredita [Belarus approved the EurAsEC identified a third tranche of the loan], viewed: <http://top.rbc.ru/economics/08/06/2012/654354.shtml>.

Burnos T., 2012a Sammit SNG: o blizkih stranah i dalekih proektah [Summit of CIS countries of close and faraway projects], viewed: <http://www.golos-ameriki.ru/content/putin-ocse-summit-2012-05-15/666633.html>.

Burnos T., 2012b. Prezident Putin i budushhee rossijsko-ukrainskih odnoshenij [President Putin and the future of Russian-Ukrainian relations], viewed: <http://www.golos-ameriki.ru/content/putin-and-ukraine-2012-05-07-150439975/665660.html>.

Bilorus', viddavshi Rosii «tribu», rizikue vtratiti reshtki suverenitetu [Belarus, giving Russia the «pipe» runs the risk of losing the remnants of sovereignty], viewed: <http://www.radiosvoboda.org/content/article/24402504.html>

D. Medvedev reshil perehodit' ot Tamozhennogo sojuza k valjutnomu, 2012 [D. Medvedev decided to move from the Customs Union to the currency], viewed: <http://top.rbc.ru/economics/15/06/2012/655278.shtml>.

Evrazijskij sojuz i Vostok, Evrazijskij sojuz i Zapad [Eurasian Union and the East, Eurasian Union and the West], viewed: <http://www.ia-centr.ru/expert/13399/>.

General-polkovnik Leonid Ivashov: Evrazijskij sojuz: problemy, perspektivy [Colonel-General Leonid Ivashov: Eurasian Union: Problems and Prospects], viewed: <http://bert-s.livejournal.com/837063.html>.

Glaz'ev S., 2012. Evrazijskaja jekonomicheskaja integracija v uslovijah globalizacii [Eurasian economic integration and globalization], viewed: <http://cspk.info/sostoyalas-konferenciya-riski-ekonomicheskoy-dezintegracii-i-poisk-novyx-formatov-vzaimodejstviya-mezhdu-ukrainoj-i-evrazijskim-soyuzom/>.

Gorbatov A. A., 2012. Evrazijskij sojuz i Vostok, Evrazijskij sojuz i Zapad [Eurasian Union and the East, Eurasian Union and the West], viewed: <http://rusmir.in.ua/eko/print:page,1,2440-evrazijskij-soyuz-i-vostok-evrazijskij-soyuz-i.html>.

Gubrinenko R., 2012. Kak «regionaly» proigryvajut vybory do ih nachala [As a «Regionals» lose elections before they start], viewed: <http://2000.net.ua/2000/svoboda-slova/vybor/80137>.

Hizhnjak N., 2012. Bzhezinskij: Evrazijskij sojuz – «lekarstvo» ot izoljacii Rossii [Brzezinski: Eurasian Union – the «medicine» of insulation Russia], viewed: http://www.bbc.co.uk/ukrainian/ukraine_in_russian/2012/05/120524_ru_s_brzezinski_ukraine.shtml.

Janukovich hochet, chtob Ukraina byla nadezhnym mostom mezhdz ES i RF i ne sozdavala problemy [Yanukovich wants Ukraine to be a reliable bridge between the EU and Russia, and did not create the problem], viewed: http://news.zn.ua/ECONOMICS/yanukovich_hochet_chtob_ukraina_byla_nadezhnym_mostom_mezhdu_es_i_rf_i_ne_sozdavala_problemy-103257.html.

Janukovich rishuche nalashтованиj pidpisati Ugodu pro asociaciyu z ES c'ogo roku [Yanukovich is determined to sign an Association Agreement with the EU this year], viewed: <http://racurs.ua/news/9611-yanukovich-rishuche-nalashтовany-pidpysaty-ugodu-pro-asociaciu-z-ies-cogo-roku>

Janukovich: Ukraina ishhet puti sotrudnichestva s TS [Yanukovich: Ukraine is looking for ways to cooperate with the CU], viewed: <http://thekievtimes.ua/authority/13584-yanukovich-ukraina-ischet-puti-sotrudnichestva-s-ts.htm>

Jekonomist: Ukraina ne vstupit v Evrazijskij sojuz radi deshevo gaza [Economist: Ukraine will not join the Eurasian Union for the sake of cheap gas], viewed: <http://www.rosbalt.ru/ukraina/2012/06/21/995326.html>.

Karavaev A., 2012. Integracija cherez modernizaciju: evrazijskoe

predlozhenie dlja Baku [Integration through modernization: Eurasian proposal for Baku], viewed: <http://www.ia-centr.ru/expert/13566/>

Kirgizija hočet besposhlinnoj trgovli i s RF, i s Kitaeom [Kyrgyzstan wants free trade with Russia and with China], viewed: http://www.rbc.ru/digest/index.shtml?novie_izvestiya/2012/06/20/33687793

Kitajskij jekspert: Rossija tormozit razvitie ShOS radi Evrazijskogo sojuza [Chinese expert: Russia hinders the development of the SCO for the Eurasian Union], viewed: <http://www.rosbalt.ru/exussr/2012/06/14/992530.html>.

Lukashenko rozkritikuvav Mitnij sojuz [Lukashenko criticized the Customs Union], viewed: http://gazeta.ua/articles/politics/_lukashenko-rozkritikuvav-mitnij-soyuz/487886

Lukashin Ju., 2012a. Vitalij Tret'jakov: Problema Ukrainy i Rossii v tom, chto my – odin narod [Vitaly Tretyakov: The problem of Ukraine and Russia is that we - one nation], viewed: <http://2000.net.ua/2000/svoboda-slova/realii/80946>

Lukashin Ju., 2012b. Vopros na \$219 milliardov [Question by \$ 219 billion], viewed: <http://2000.net.ua/2000/derzhava/ekonomika/78003>.

Mehdieva U., 2012. Kazahstan-2012: Samovnušenje po evrazijski [Kazakhstan-2012: Self-hypnosis for Eurasian], viewed: <http://www.ia-centr.ru/expert/13328/>.

Molodye lidery obsudili perspektivy rossijsko-ukrainskih otnoshenij [Young leaders discussed the prospects of Russian-Ukrainian relations], viewed: <http://cskp.info/molodye-lidery-obsudili-perspektivy-rossijsko-ukrainskih-otnoshenij/>.

Munirov V. F., 2012. Novaja jetika Evrazijskogo Sojuza [New Ethics of the Eurasian Union], viewed: <http://maloros.org/v-fokuse/soobshestvo/1048-2012-05-21-13-57-48.html>.

Nacional'no mysljashhaja jelita v Ukraine nikogda ne podderzhit prisoedinenie k TS [Nationally-minded elite «in Ukraine will never support the connection to the vehicle»], viewed: <http://argumentua.com/novosti/natsionalno-mysljaschaya-elita-v-ukraine-nikogda-ne-podderzhit-prisoedinenie-k-ts-ekspert>

Najman E., 2012. Strany BRIK vybyli iz gonki jekonomicheskogo rosta [The BRIC countries dropped out of the race for economic growth], viewed: <http://ubr.ua/finances/macro-economics-ukraine/najman-strany-brik-vybyli-iz-gonki-ekonomicheskogo-rosta-144725>.

Nursultan Nazarbaev. Evrazijskij Sojuz: ot idei k istorii budushhogo [Nursultan Nazarbayev, the Eurasian Union: from the idea to the history of the future], viewed: <http://izvestia.ru/news/504908>

Panfilova V., 2012. Kirgiziju tjanut v Tamozhennyj sojuz [Kyrgyzstan pulled into the Customs Union], viewed: <http://www.ia-centr.ru/expert/13560/>.

Paramonov V. (a) Rossii nuzhna bolee umnaja i gibkaja politika po trem ključevym prioritetam – postsovetskomu prostranstvu, Central'noj Azii i jekonomicheskoi integracii: sovety Vladimiru Putinu [Russia needs a more intelligent and flexible policy on the three key priorities - the post-Soviet space, Central Asia and Economic Integration: Tips to Vladimir Putin], viewed: <http://www.ia-centr.ru/expert/13440/>.

Paramonov V. (b) Kakaja strategija nuzhna Rossii v Central'noj Azii? Vzgljad iz Moskvy, Tashkenta, Astany i Bishkeka: sovety Vladimiru Putinu [What strategy is needed Russia in Central Asia? View from Moscow, Tashkent, Astana and Bishkek: Tips to Vladimir Putin], viewed: <http://www.ia-centr.ru/expert/13449/>.

Pomilovanie Lucenko stvorilo politicheskuju atmosferu dlja asociacii s ES [Pardon Lutsenko has created a political atmosphere for the association with the EU], viewed: http://lb.ua/news/2013/04/09/195941_pomilovanie_lutsenko_otkrivaet_put.html

Popov D. Regional'naja integracija kak strategija Rossii dlja Central'noj Azii [Regional integration as a strategy for Russia in Central Asia], viewed: <http://www.ia-centr.ru/expert/13343/>.

Putin: V otnoshenijah RF i ES ostajutsja raznoglasija [Putin: Russia-EU relations remain differences], viewed: <http://www.rosbalt.ru/main/2012/06/04/988604.html>.

Pislja pidpisannja Ugodi pro asociaciju CS zahishhatime Ukraïnu v energetichnij vijni z Rosiejju – evrodeputat [After the signing of the Association Agreement EU to defend Ukraine in the energy

war with Russia – MEP], viewed: http://gazeta.ua/articles/politics/_pislja-pidpisannja-ugodi-pro-asociaciju-es-zahishchatime-ukrajinu-v-energetichnij/493957

Rossija i Kazahstan budut družhit' eshhe 10 let [Russia and Kazakhstan will be friends for another 10 years], viewed: <http://www.rosbalt.ru/main/2012/06/03/988321.html>.

Rossija shhe ne virishila pitanja zi statusom Ukraïni v Mitnomu Sojuzi [Russia has not yet resolved the issue of the status of Ukraine in the Customs Union], viewed: http://www.bbc.co.uk/ukrainian/news_in_brief/2013/04/130423_ek_russia_custom_union.shtml

Sostojalas' konferencija «Riski jekonomicheskoi dezintegracii i poisk novyh formatov vzaimodejstvija mezhdju Ukrainoj i Evrazijskim Sojuzom» [The conference «The risks of economic disintegration and the search for new forms of interaction between Ukraine and the Eurasian Union»], viewed: <http://cskp.info/sostoyalas-konferencija-riski-ekonomicheskoi-dezintegracii-i-poisk-novyh-formatov-vzaimodejstvija-mezhdju-ukrainoj-i-evrazijskim-soyuzom/>.

Sostojalos' zasedanie na temu: «Ukraina-Rossija-Belarus': perspektivy sozdaniya edinoj finansovoi sistemy [A meeting on the topic: «Ukraine-Russia-Belarus: prospects for a unified financial system»], viewed: <http://cskp.info/sostoyalas-zasedanie-na-temu-ukraina-rossija-belarus-perspektivy-sozdaniya-edinoj-finansovoi-sistemy/#more-3295>.

Sovety Vladimiru Putinu iz družestvennogo Kazahstana [Tips to Vladimir Putin of friendly Kazakhstan], viewed: <http://www.ia-centr.ru/expert/13498/>.

Sozdanie Evrazijskogo Sojuza i razvitie evrazijskoj integracii – ključevye uslovija dlja vyzhivaniya Rossii: sovety Vladimiru Putinu [Creation of the Eurasian Union and the development of Eurasian integration – the key condition for the survival of Russia: Vladimir Putin tips], viewed: <http://www.ia-centr.ru/expert/13299/>

SShA podderzhivajut podpisanie SA mezhdju Ukrainoj i ES v jetom godu [U.S. support for the CA signing between Ukraine and the EU this year], viewed: http://lb.ua/news/2013/04/23/197777_ssha_podderzhivajut_podpisanie_sa_mezhdju.html

U Kazahstani opozicija inicijue referendum pro vihid z Mitnogo sojuza [In Kazakhstan, the opposition initiates referendum on secession from the Customs Union], viewed: <http://www.kommersant.ua/news/2148578>

Ukraina hočet byt' nabljudatelem v Tamozhennom sojuze, – Azarov [Ukraine wants to be an observer in the Customs Union – Azarov], viewed: http://24tv.ua/home/showSingleNews.do?ukraina_hochet_bit_nablyudatelem_v_tamozhennom_soyuze_azarov&ukraina_hochet_bit_nablyudatelem_v_tamozhennom_soyuze_azaro&objectId=318599&lang=ru

Ukraina ne nuzhna ni Rossii, ni ES – jekspert [Ukraine does not need neither Russia nor the EU – expert], viewed: <http://politics.puls.kiev.ua/opinion/158798.html#1362517395>

Ukraina prismatruvaetsja k TS [Ukraine looks at CU], viewed: <http://cskp.info/>.

Ukraina otrimaє status sposterigacha v Mitnomu sojuzi [Ukraine will have observer status in the Customs Union], viewed: <http://intv.ua/important/57341-ukrayina-otrimaye-status-spostergacha-v-mitnomu-soyuz.html>

Vladimir Putin. Novyj integracionnyj proekt dlja Evrazii – budushhee, kotoroe rozhdaetsja segodnja [Vladimir Putin New Integration Project for Eurasia - a future that is born today], viewed: <http://izvestia.ru/news/502761>

Vlasov A., 2012. Kazahstan, Rossija i Evrazijskij proekt: «zачem vse jeto nado, pochemu vse tak slozhno i kto vo vsem jetom vinovat»? [Kazakhstan, Russia and Eurasia Project: «Why all this must be why everything is so complicated, and who is to blame in all of this?»], viewed: <http://www.ia-centr.ru/expert/13576/>.

Zhuravljov V., 2012. Vitalij Zhuravljov: Tri puti Janukovicha: o politicheskoj situacii na Ukraïni i ejo perspektivah [Vitaliy Zhuravlev: Three Ways Yanukovich: the political situation in Ukraine and its prospects], viewed: <http://www.ia-centr.ru/expert/13492/>.

Надійшла до редколегії 15.05.2013 р.